

עודכן ב- 06/08/2008 12:28

ילדי קונגו נשלחים למות בשביל הפלייסטיישן

הצרכנים במערב מכורים למוצרי אלקטרוניקה, מטלפונים ניידים ועד קונסולות משחק. את מחיר ההתמכרות משלמת קונגו, בה נלחמות מיליציות ומדינות שכנות על המינרל ממנו מיוצרים הרכיבים האלקטרוניים

מאת ישי הלפר

מי שקנה בשנים האחרונות קונסולת משחקים כמו "פלייסטיישן 2" או טלפון סלולרי חדש, מן הסתם אינו יודע שאחד מחומרי הגלם מהם בנויים המכשירים הוא המוצר הסופי של תהליך שכולל ילדים-עבדים, מלחמה עקובה מדם וביזה בקנה מידה בינלאומי של אפריקה - או ליתר דיוק, של הרפובליקה הדמוקרטית של קונגו. כמו במקרה של "יהלומי הדמים", גם כאן מדובר במשאב יקר-ערך לתרבות הצריכה של המערב, שליבה מלחמת אזרחים ביבשת השחורה. במקרה הזה מדובר במינרל שחור בשם קולטן, ממנו מפיקים אבקה הנקראת טנטלום, החיונית לייצור רכיבים מרכזיים במוצרים אלקטרוניים - מביפרים ועד למחשבים ניידים.

מלחמת האזרחים בקונגו, שמאז פריצתה ב-1998 גבתה את חייהם של יותר מחמישה מיליון בני אדם, ידועה כ"מלחמת העולם של אפריקה", מאחר שהיו מעורבים בה הצבאות של שמונה מדינות ועשרות מיליציות נוספות. ואולם, באחרונה העניקו חוקרים שם חדש לעימות: "מלחמת הפלייסטיישן". זאת, לאחר שהדרישה הגוברת למוצרי אלקטרוניקה במערב (כמו השקת ה"פלייסטיישן 2" בשנת 2000 או העלייה בשימוש בטלפונים סלולריים) הובילה לביקוש עצום לקולטן, וגרמה לתושבים רבים לזנוח את עבודות החקלאות לטובת כריית קולטן במכרות. היו גם מי שעשו זאת מחוסר ברירה - אלפי ילדים נאלצו לעבוד במכרות בתנאי עבודה ובסכנת מוות. היטיבה לתאר זאת אונה קינג, חברת פרלמנט בריטית לשעבר, שאמרה בראיון ל"אינדפנדנט" כי "ילדים בקונגו נשלחו למות במכרות כדי שילדים באירופה ובאמריקה יוכלו להרוג חייזרים מדומיינים בסלון שלהם".

לרוע מזלה, בורכה הרפובליקה הדמוקרטית של קונגו ב-80% ממלאי הקולטן בעולם. מאגרים קטנים יותר מצויים באוסטרליה, בקנדה ובברזיל. דו"ח של ארגון התקשורת וזכויות האדם, "Toward Freedom", שפורסם בחודש שעבר שופך אור לא רק על התפקיד שמילא קולטן במלחמה בין המיליציות בקונגו, אלא גם על מאבק השליטה על המחצב בין מדינות שכנות. ב-1999 השתלט צבא רואנדה על מכרות קולטן רבים במזרח קונגו, ועל פי האו"ם הרוויח באותה שנה לפחות 250 מיליון דולר ממכירת קולטן בתיווך חברות כרייה. שנה לפני כן נמכר ק"ג של אבקת טנטלום בעבור 40 דולר; ב-2000, זינק המחיר ל-400 דולר לק"ג. האו"ם מאשים גם את בורונדי ואוגנדה בגניבת קולטן מקונגו. אוגנדה, שלא כורה קולטן בשטחה, ייצאה ב-1999 69.5 טונות של קולטן.

"משום מה נראה שהמערב התעלם מהסיפור הזה", אמר ל"הארץ" מחבר הדו"ח, ג'ון לאסקר. לדבריו, אדישות בקרב הציבור, ההשפעה הרבה של תעשיית המתכות וחברות הכרייה והמלחמה בטרור של נשיא ארה"ב, ג'ורג' בוש, דחקו את הנעשה בקונגו לשוליים. ועדיין, הוא אומר, "זו באמת חידה מדוע אנשים במערב לא מודעים למה שקרה בקונגו".

למרות שהמלחמה בקונגו הסתיימה רשמית ב-2006, מעשי האלימות ברחבי המדינה

נמשכים והסכם השלום השברירי מופר באופן שיטתי. דו"ח של קואליציית ארגוני סיוע וזכויות אדם שהתפרסם בחודש שעבר קובע כי ביולי בלבד בוצעו 2,000 מקרי אונס במחוז קיבו שבמזרח המדינה - האזור העשיר ביותר בקולטן במדינה. מחקר של מכון פול קבע ב-2001 כי המסחר בקולטן במחוז זה "קשור ישירות לפעילויות של הקבוצות החמושות באזור", וכי החציבה הלא מבוקרת "הביאה לעלייתה של 'כלכלת מאפיה' המבוססת על צבאות מורדים ובעלי בריתם".

הנאשם הראשון בבית הדין הפלילי הבינלאומי בהאג - בית דין ששוקל בימים אלו להוציא צו מעצר נגד נשיא סודאן עומר אל-באשיר באשמת פשעי מלחמה ורצח עם - היה תומאס לובונגה, מנהיג מיליציה בקונגו. לובונגה הואשם ב-2006 בגיוס ילדים-חיילים ובשליחתם למלחמה. המיליציה של לובונגה פעלה באזור איטורי שבצפון-מזרח המדינה, ולחמה במיליציות אחרות ובצבא אוגנדה על השליטה במחוז העשיר במחצבים - ובהם קולטן. אך הכרייה במזרח קונגו לא מאיימת רק על בני אדם. ב-2001 פלשו 10,000 כורים לפארק הלאומי "קהוזי-בייגה", שם חיו לפני פריצת המלחמה כ-8,000 גורילות בסכנת הכחדה. האו"ם מעריך כי מספרם ירד מאז לכ-1,000 בלבד. כריית קולטן גורמת גם לנזק סביבתי, כמו בירוא יערות וזיהום מקורות המים.

הקולטן נחשב במנהרות צרות שנחפרות בגדות הנהר, המועדות לקריסה. גלן לסקא מארגון "Save the Children" הבריטי, טוען כי אלפי ילדים נאלצים עד היום לעבוד במכרות. "הילדים חיוניים לתהליך מפני שהם יכולים להשתחל לחורים הקטנים יותר שנחפרים בגדות הנהר", אמר בחודש שעבר ל"גלזגו סאנדיי מייל". קולטן גם נחשב לחומר רעיל ביותר, שגורם למומים מולדים באזורים בהם הוא נחשב. עם זאת, כריית קולטן נחשבת לרווחית במיוחד, וניתן להרוויח ממנה עד 50 דולר בשבוע, לעומת 10 דולר בחודש מעבודות אחרות בקונגו.

ואולם, לא רק מדינות שכנות היו מעורבות בגניבת קולטן מקונגו. בדו"חות של האו"ם מ-2001 נטען כי עשרות חברות בינלאומיות הרוויחו מהלחימה באזור ומכריית הקולטן, וחלקן אף החריפו את הסכסוך כדי להבטיח גישה למחצב. האו"ם האשים 85 חברות זרות בליבוי הלחימה, "ישירות או לא ישירות, ביוזעין או דרך רשלנות". ואולם, כמה חודשים לאחר מכן הודיע האו"ם כי ההאשמות מול החברות "נפתרו", מבלי לספק הסברים. לדברי ארגון "RAID", שממשיך לקרוא למדינות המערב לחקור את טענות האו"ם, ארה"ב עמדה מאחורי הלחץ על האו"ם "לפתור" את הטענות נגד החברות המערביות. מנהלת הארגון, פטרישיה פיני, אמרה לחוקרי "Toward Freedom" כי "הדבר נכון גם לגבי קנדה, בריטניה ובלגיה". חברות אלקטרוניקה והיי-טק רבות כמו קומפאק, דל, IBM, אריקסון, נוקיה וסימנס טענו כי הן אינן יודעות באיזה אופן ומי חצב את הקולטן שבמוצריהן.

באוגוסט 2003 טען העיתונאי אלכס שומטוף כי רוב משאבי הקולטן מקונגו מגיעים לארה"ב. לדבריו, בין הגופים המרוויחים מכך היה "Charlisle Group", קרן השקעות פרטית שבראשה עמד נשיא ארה"ב לשעבר, ג'ורג' בוש האב, ושמועצת המנהלים שלה כוללת בין השאר את שר החוץ לשעבר של ארה"ב, ג'יימס בייקר, וראש ממשלת בריטניה לשעבר, ג'ון מייג'ור. עד 2001 השקיעה משפחת בן-לאדן יותר משני מיליון דולר בחברה. מספר חברות כמו סוני, נוקיה ומוטורולה הודיעו בשנים האחרונות שלא ישתמשו במחצבים שנכרו באופן לא חוקי בקונגו, וממשלת קונגו מקווה להקים תוכנית לפיקוח על ייצור ויצוא לא חוקי של קולטן (בדומה ל"תהליך קימברלי" שנועד לקדם שקיפות בסחר ביהלומים). ואולם ייתכן שזה מעט מדי ומאוחר מדי. כפי שטען צוות מומחים של האו"ם, "חלק גדול מהקולטן שנגנב מקונגו נמצא כבר בתוך מחשבים ניידים, טלפונים סלולריים ומוצרי אלקטרוניקה מסביב לעולם".

מהו קולטן?? קולטן הוא מינרל העשוי מתערובת של קולומביט וטנטליט. כשהוא מעובד, הופך הקולטן לטנטלום, אבקה עמידה לחום שמסוגלת להוליך מטען חשמלי גבוה. תכונה זו הופכת את הקולטן למרכיב חיוני בקבלים, הרכיבים האלקטרוניים ששולטים בזרמי החשמל

בתוך מעגלים חשמליים קטנים. קבלים כאלה מצויים ברוב הטלפונים הסלולריים, במחשבים ניידים, בביפרים ובמוצרים אלקטרוניים אחרים (כולל קונסולות משחק). תהליך כריית הקולטן בסיסי למדי, ומזכיר את הצורה שבה כרו זהב בקליפורניה בשנות ה-80 של המאה ה-19. עשרות או מאות אנשים חופרים בורות ומחילות בגדות נהרות, מפנים את העפר על הקרקע כדי להגיע לקולטן שמתחת לאדמה. לאחר מכן הם מסננים מים ואדמה בתוך גיגיות, והקולטן שוקע בתחתית הגיגיות. ישי הלפר

כל הזכויות שמורות, "הארץ" ©

סגור חלון